

Környezetnyelv-tanulás – a tolerancia eszköze

A Bálizs – Mikes szerzőpáros kötete csak látszólag és csak kis mértékben tér el a szabadkai székhelyű Magyarorsággutató Tudományos Társaság eddigi könyvkiadói profiljától.

A korábbi, sorozatban megjelent hét kötet zömmel a délvidéki magyar közösséggel kapcsolatos elméleti tanulmányokat, meglátásokat, friss kutatások eredményeit tartalmazta, a gyakorlati haszon csak későbbi „melléktermék” volt. (E gyakorlati hasznot persze nem lehetett a könyv megjelenésekor észlelni, és később is nehezen, mert sokszor a megfigyelhetőség körén kívül és későbbi időpontokra estek. A köteteket sokfelé használták, idézték, továbbgondolták eredményeiket, következtetéseikre támaszkodtak; a magyar közösség sokszor az MTT műhelyében folyt és könyveiben publikált kutatások tanulságaiból kiindulva lépett, hozott döntéseket, harcolt jogaiért, például a tanítóképző magyar tagozatának Szabadkára való visszahelyezéséért, a szórványok helyzetének javításáért vagy a magyar tankönyvbehozatalért).

A szerzőpáros 150 oldalas könyve – a Magyarorsággutató műhelyében folyó szociolingvisztikai kutatások egy fontos oldalhajtása – inkább gyakorlati mű. Benne az elmélet csak annyira van jelen, hogy alátámassza a környezetnyelv tanításában felkínált módszer szükségességét és előnyeit; a hangsúly az alkalmazáson van. A szerzők e felől nem nagyon kétséget már a borítólapon, a könyv címében, alcímében sem. Kettős tagoltságú tehát ez a munka. A rövidebb, elméleti részben felvázolja más szakemberek meglátásait és a saját kutatással megindokolja a magyar környezetnyelv tanításának módszereit. A szerzők egy négylépéses tesztről számolnak be, melyet a zentai nem magyar ajkú óvodáscsoport körében végeztek: képet adnak a nyelvelsajátítás folyamatáról és egy újszerűnek mondott módszerről, melyet kommunikatív-tapasztalati módszernek neveznek. Végki-csengésként pedig olyan stratégiát javasolnak a nem magyar ajkú gyermekek környezetnyelvi (magyar) foglalkozásaihoz, amelyben a magyar nyelvtanulás folyamán a verbális kommunikáció mellett rendkívüli jelentőségűek más tényezők is.

Könyvtárnyi irodalma van a kétnyelvűségnek, sőt a soknyelvűségnek is mint jelenségnek, a vele kapcsolatos tapasztalatoknak, szükségességének, előnyeinek, hátrányainak. A Délvidéken egykoron a kétnyelvűségnek nemes hagyománya is volt. Ötven-hatvan évvel ezelőtt a Délvidék egyes helységeinek lakói két-három nyelvet is értettek-beszéltek: mindenki minden nemzetét, akivel ott, akkor együtt élt. Hertelendyfalván például, vagy Óverbáson, vagy Nagybecskerekén. Egymás nyelvét a mindennapi kommunikációban tanulták el, az utcán, boltban, közéletben, piacon akár; és sokan korai gyermekkorban, a lehető legtermészetesebb módon, játék közben. Napjainkra a kétnyelvűség lehangolóan más tartalmat kapott. Többnyire csak a nem többségi nemzethez tartozó, vagyis a magyar gyerekek szerb nyelvi ismeretét értik rajta, a soknyelvűség pedig kihalt. A többségi nemzet részéről többnyire és általában nincs igény a kisebbség nyelvének tanulására. „A nem magyar ajkú gyermekeknek a magyar nyelvben szerzett kommunikatív jártassága nemcsak a gyerekek kommunikatív lehetőségeit bővíti, hanem soknemzetiségű közösségekben egyik igen fontos feltétele a nemzetek közötti toleráns kapcsolatok megteremtésének, és az egymás iránti tisztelet, valamint a magyar nemzeti közösség kultúrája iránti nyitottság megalapozásának” – írják a szerzők a feladatokról, a célokról. Ismerve az elmúlt évtized eseményeit és a napjaink agresszív, rossz hangulatú történéseit, csak azt mondhatjuk: soha nem volt a nyelvtanulás közben kialakított tolerancia-tudatra akkora szükség, mint napjainkban.

A könyv nem öncélú nyelvtanulási kézikönyv tehát: a többségi nemzet tagjainak bevezetése a kisebbség nyelvének elsajátításával a kulturált, a békés együttélés, a tolerancia világába.

A szerzők a gyakorlati részben a lehető legjobb módszert választották a másik csoportba, a másik tanterembe járó, egy másképpen beszélő pajtás nyelvének elsajátítására: az óvodás és a kisiskolás legtermészetesebb igényére, a játékokra építenek. A homo ludens-ra alapozva állították össze a könyvet. Szinte kézen fogva, lépésről lépésre vezetik végig a magyarul akár egy szót sem tudó gyermek óvónőjét vagy tanítónőjét a nyelvelsajátítási teendőkön. Eközben minden felhasználható a szemléltető nyelvtanuláshoz: játékok, háztartási és ruházati cikkek, kitűzők, nyakláncok, maszkok, fejdíszek; kártyák, képek, síkbábok; gyümölcsök, zöldségfélék, virágok; a gyerekek rajzai és egyéb képzőművészeti alkotások stb. stb. E gazdag kelléktár segítségével teremtheti meg az utat a pedagógus a nyelvi tapasztalatok megszerzéséhez, alkalmazáshoz, megerősítéséhez és bővítéséhez. Ez a négyes tagolás következetesen végigvonnul a könyvön, s haszna, hogy egyrészt bevezeti, eligazítja a magyar környezetnyelv tanításában kezdő pedagógust, másrészt serkenti is (őt is és a már tapasztalt pedagógust is), hogy a foglalkozást saját ötletekkel is bővítsse. (Ehhez sokszor ad további ötleteket.) A szerzők külön fejezetekben mutatják be a foglalkozások során jól alkalmazható és kipróbált mondókák, versek, kiolvasók, népdalok, megzenésített versek, körjátékok, mesék stb. – azaz a gyermekirodalmi műfajok alkalmazási lehetőségeit, nagy részüket lépésről lépésre, apró részfeladatokra, mondatokra, párbeszédre bontva. Az irodalmi válogatásban a magyar népköltészetből és jeles magyar gyermekírók munkáiból kínálnak. Ezek egy részét ugyan a pedagógusok valószínűleg már ismerik, általuk azonban a kézikönyv teljesebbé válik.

A könyvnek egy-két pedagógiai szempontjával ugyan lehetne vitatkozni – s itt elsősorban a szerzőknek azon álláspontjára gondolok, hogy a gyerek csak akkor kapcsolódjon be a játékos tanulásba, ha kedve van –, ezeket azonban a környezetnyelv tanítására vállalkozó pedagógusok minden bizonnyal az adott helyzethez igazítják.

A könyv szerzőinek ügyszeretetét jelzi, hogy semmit sem bíznak a véletlenre: a javasolt és a kerülendő eljárásokkal külön is foglalkoznak. Megítélésük szerint a könyv nem csak szerb-magyar együttélésben alkalmazható haszonnal, hanem minden többségi-kisebbségi csoportban, ahol a kisgyerekekkel a kisebbség nyelvének megismertetése és elsajátítása a cél.

Könyvtárnyi irodalma van a kétnyelvűségnek, sőt a soknyelvűségnek is mint jelenségnek, a vele kapcsolatos tapasztalatoknak, szükségességének, előnyeinek, hátrányainak. A Délvidéken egykoron a kétnyelvűségnek nemes hagyománya is volt. Ötven-hatvan évvel ezelőtt a Délvidék egyes helységeinek lakói két-három nyelvet is értettek-beszéltek: mindenki minden nemzetét, akivel ott, akkor együtt élt. Hertelendyfalván például, vagy Óverbászcon, vagy Nagybecskereken. Egymás nyelvét a mindennapi kommunikációban tanulták el, az utcán, boltban, közéletben, piacon akár; és sokan korai gyermekkorban, a lehető természetesebb módon, játék közben.

Bálics Jutka – Mikos Melánia (2004): *Játsszunk, énekeljünk magyarul! – Tevékenységek nem magyar anyanyelvű gyermekek részére – Pedagógusok kézikönyve.* Magyarságtudató Tudományos Társaság. Szabadka.